

Олександр Улович
студент юридичного факультету
Західноукраїнський національний університет

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ У 2018-2020 РР. ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Фінансові реалії у сучасних умовах зумовлюють пріоритетність вирішення проблем забезпечення фінансової безпеки нашої держави. Ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів є тим негативним явищем, яке від початку існування укорінене у бюджетно-фіскальну практику України та є чинником послаблення її фінансової безпеки. Ресурси, які є у тіньовому секторі економіки, при ефективному механізмі їх легалізації, можуть стати ключовим чинником забезпечення фінансової безпеки України. Отже аналіз тенденцій ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) та обґрунтування шляхів ефективної протидії цьому явищу є особливо актуальним [1].

Ухилення від податків, зборів та інших обов'язкових платежів є негативним чинником, який знижує фінансову безпеку держави через деструктивний вплив на її бюджетну, податкову боргову системи. Зокрема, недоотримання поступлень податків, насамперед, зумовлює розбалансування бюджетів, результатами чого є невиконання важливих економічних і соціальних програм. Окрім цього, як справедливо зауважує В. М. Попович, «значна тінізація економічного обігу ... призводить до викривлення принципів громадянського суспільства, формує негативний міжнародний імідж країни, спиняє надходження до держави закордонних інвестицій, не підтримує налагодження економічних і торговельних відносин вітчизняних підприємств з іноземними партнерами і спиняє євроінтеграційні намагання України» [2, с. 34].

Наслідки аналізу показників, які характеризують стан ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, свідчать про масштабність явища та його загрозливі результати [1].

Державною службою фінансового моніторингу України на постійній основі приділяється увага аналізу підозрілих транзакцій щодо відмивання коштів, які мають ознаки податкових злочинів, як одному із різновидів предикатних злочинів [3].

У зв'язку з цим здійснено ряд широкомасштабних фінансових розслідувань, результатом яких стало направлення узагальнених матеріалів до правоохоронних органів.

Практика розслідувань свідчить, що «послуги» з ухилення від сплати податків та отримання готівки, які надаються транзитно-конвертаційними групами, користуються попитом серед українських платників податків.

Ухилення від сплати податків здійснюється через так звані скрутки, а для отримання готівки можуть бути задіяні підприємства оптово-роздрібною торгівлі, які в свою чергу «продають» необліковану готівку, проводячи операції «зустрічних потоків». Необхідно зазначити, що так званий продаж необлікованої готівки здійснюється поза банківською системою, що ускладнює її виявлення. За таких умов ідентифікації подібних схем сприяють інші джерела інформації та співпраця із правоохоронними та розвідувальними органами.

Протягом 2019 року Державною службою фінансового моніторингу України передано 893 матеріали до правоохоронних органів, в яких сума фінансових операцій пов'язаних із злочинними доходами та їх відмиванням становить 92,2 млрд. грн., з яких 137 матеріалів на суму 26,9 млрд. грн. пов'язані з податковими злочинами [3].

З початку 2020 р. Державною службою фінансового моніторингу України до правоохоронних органів направлено 60 узагальнених матеріалів, які пов'язані зі злочинами в податковій сфері з використанням механізмів «транзиту», «скруток» та «зустрічних потоків». Сума коштів, які пов'язані з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, у цих матеріалах становить 29,9 млрд. грн. [3]:

Варто зауважити, що масштабність тенденцій виявлених випадків ухилення від оподаткування зумовлена не лише зростанням нелегальної діяльності господарських суб'єктів, а й змінами макроекономічного середовища в країні [1].

Відповідно до ст. 212 Кримінального кодексу України умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, незалежно від форми власності або особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи чи будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах є кримінально караним діянням,

яке карається штрафом у відповідному розмірі або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, а у певних випадках – з конфіскацією майна [4].

У 2019 р. за даними офіційної статистики Офісу Генерального прокурора України було зареєстровано 1287 кримінальних проваджень за ухилення від сплати податків. Зборів та інших обов'язкових платежів (рис. 1) [5].

* Джерело: побудовано на основі [5; 6]

Доречно зауважити, що подібний показник на 25,6 % (у чверть) менший за число кримінальних проваджень, які були зареєстровані в 2018 р. Проте подібне скорочення відкритих кримінальних проваджень швидше є результатом ухвалення Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу і Кримінально-процесуального кодексу стосовно зниження тиску на бізнес» від 18.09.2019 року № 101-IX, а не зміною способів діяльності правоохоронців [5].

Вищезазначене дає можливість обґрунтувати висновок, що незважаючи на загрозливі тенденції ухилення від оподаткування, які склалися протягом останніх 2018-2020 рр. дане кримінальне правопорушення не було адекватно оцінено контролюючими, правоохоронними і судовими органами [1].

Підсумки динаміки ухилення від оподаткування свідчать про переростання даного негативного явища у пряму загрозу національній загалом та фінансовій безпеці країни зокрема. Невиконання платниками податкового зобов'язання призводить до прямих негативних наслідків у формі дефіциту ресурсів: на рівні загальнодержавних податків – неможливість профінансувати життєво необхідні програми, на рівні місцевих – посилення і без того високої трансфертної залежності місцевих бюджетів, щодо сплати єдиного соціального внеску – підриєв платоспроможності фондів

загальнообов'язкового державного соціального страхування, винятково Пенсійного фонду України. Отже, ухилення від оподаткування, знижуючи рівень мало не усіх складових фінансової безпеки, опосередковано чинить відчутний вплив і на соціальну, демографічну, виробничу та інші складники національної безпеки країни. Крім зазначеного, перманентність подібної економічної девіації ідентифікує внутрішні проблеми, зокрема неефективність превентивних заходів, а також недовіра системи протидії даному явищу в економічній практиці.

Перелік використаних джерел

1. Михальчук Н. М., Олійничук О. І. Протидія ухиленню від оподаткування в інтересах зміцнення фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5031>. (дата звернення: 02.10.2020).

2. Попович В. М. Тіньова економіка як предмет економічної кримінології : монографія. К. : Правові джерела, 1998. 447 с.

3. Аналіз підозрілих транзакцій у податковій сфері: цифри та останні тенденції. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100018626-analiz-pidozrilikh-tranzaktsiy-u-podatkoviy-sferi-tsifri-ta-ostanni-tendentsiyi>. (дата звернення: 20.10.2020).

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення 25.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. (дата звернення: 01.10.2020).

5. Статистика кримінальних проваджень з податків за 2019 рік. URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/statistics-of-criminal-proceedings-on-taxes-for-2019/>. (дата звернення: 10.10.2020).

6. Статистика кримінальних проваджень за ст.212 КК України («Ухилення від сплати податків») за перше півріччя 2020 року. URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/statistics-of-criminal-proceedings-under-article-212-of-the-criminal-code-of-ukraine-tax-evasion-for-the-first-half-of-2020/>. (дата звернення: 10.10.2020).